

V. Marčišauskaitės, D. Mikulėnienės, J. Petrauskaitės ir R. Rinkauskienės
Lietuvių (gimtosios) kalbos vadovėlio VIII klasei rankraščio (serija „Šok“)

Leidykla „ŠVIESA“, 2010

Recenzija

Vertinti pateiktą serijos „Šok“ *Lietuvių (gimtosios) kalbos vadovėlių rankraštį* (toliau – vadovėlių) VIII klasei sudaro dvi knygos. Pirmąją knygą sudaro 196 puslapiai, joje pateikti 4 kalbos pažinimo skyriai: *Kalba kaip socialinis reiškinyss, Leksika, Fonetika ir kirčiavimas bei Morfologija: kalbos dalys*. Antrąją vadovėlio knygą sudaro 202 puslapiai, joje - 2 skyriai: *Morfologija: veiksmažodis ir neasmenuojamosios jo formos ir Sintaksė*. Recenzavimui vadovėlių papildančių mokymo priemonių nepateikta.

Recenzuojamas vadovėlis išsiskiria savita, mokymui(si) pritaikyta metodine sąranga: novatoriškas savo struktūra, užduočių įvairovė, skatinančia mokymosi motyvaciją, pateikta mokomoji medžiaga dera su *Bendrosiose programose* apibrėžtu lietuvių kalbos ugdymo turiniu, kurį sudaro kalbos pažinimo ir kalbos ugdymo temos, orientuojamos į mokinių komunikavimo kompetencijos bei kalbinio sąmoningumo ugdymą, praktinį sakytinės bei rašytinės kalbos vartojimą. Vadovėlio turinys, pratęsdamas „Šok“ vadovėlių seriją, laiduoja mokymo(si) tęstinumą, patrauklus, žadina pažinimo ieškojimo poreikį, daugelis temų pateikiamos ieškant sąryšio su mokinių amžiaus ypatumais, orientuotos į kūrybinį mąstymą, siekiant stiprinti kalbos pamokų komunikacinį kryptingumą, skatinti produktyvią mokinių kalbinę veiklą, tobulinti ir plėtoti jų vertybines nuostatas bei gebėjimus. Vadovėlio mokomoji medžiaga atitinka pagrindines demokratinės visuomenės ir Lietuvos valstybės vertybes, tekstai nešališki lyties, rasės, religijos ar įsitikinimų ir kitais atžvilgiais. Taigi vadovėlis atitinka pagrindinius vadovėlio turiniui keliamus reikalavimus.

Vadovėlio turinys kryptingai apmąstytas, medžiaga atrinkta siekiant *Bendrosiose programose* apibrėžtų mokinių gebėjimų ir pasiekimų ir pateikiama sistemingai, kad toliau būtų plečiamos leksikos, fonetikos, morfologijos – žodžių darybos, kalbos dalių ir sintaksės žinios. Sudarant vadovėlio turinį, pateikiant užduočių, vadovautasi ne tik didaktinėmis, bet ir integracinėmis nuostatomis: įvade *Apie vadovėlį* autorės, apibūdindamos jo struktūrą, pagrindžia pasirinktų struktūrinių elementų reikalingumą ir pažymi, kad „dirbdami integruosime įvairius dalykus: kalbą, literatūrą, geografiją, daile, istoriją“. Vadovėlis padeda mokiniams atrasti sąsajas tarp atskirų mokomųjų dalykų, ugdo dvasinę ir dorovinę brandą, formuoja pilietinę ir tautinę savimone (pateikiama įdomių dalykų iš kalbos istorijos, plečiamas mokinių akiratis, mokomasi būti kultūringais Lietuvos piliečiais). Mokymosi mokytis kompetenciją ugdo pateikiamas integracinis

Kopija tikra: Ekspertinio vertinimo skyriaus medžiaga
Natalia Zinkeviciute

projektas (užduotys, patarimai, kaip jį parengti, pristatyti, įvertinti savo veiklos rezultatus), kuris, tikimasi, padės realizuoti šiuolaikinės didaktikos naujoves.

Recenzuojamas vadovėlis yra įdomus kaip bandymas ieškoti naujo santykio su kalba, kaip siekimas sudominti, motyvuoti mokinį. Pamokos aktualijos iškelimas, ką mokiniai sužinos kiekvienoje atlankoje (*Šiandien*), įvairių veiklų, skatinančių sieti jau nagrinėtus dalykus ir įgytas žinias, mokinių patirtį su nauja mokomąja medžiaga, pateikimas (*Kartosime ir mokysimės*) orientuoja mokinius į aktyvų kalbos mokymosi procesą. Vadovėlyje daug antraščių (*Isidėmėkime, Tai svarbu, Apibendrinkime ir kt.*), nuorodų, vaizdinės informacijos, intriguojančios mokinius. Tai skatina mokinių poreikį daugiau žinoti, siekti kompetencijų.

Vadovėlyje skiriama pakankamai mokomosios medžiagos ir dėmesio kalbos sistemos pažinimo dalykų analizei ir iš esmės atitinka *Bendrosiose programose* apibrėžtas lietuvių kalbos turinio apimtis. Dalijantis įvairiomis kūrybinėmis idėjomis, išlaikoma pusiausvyra tarp teorinio ir praktinio aspekto. Tačiau reikia pastebėti, kad tekstinė informacija nepakankamai pritaikyta skirtingiems mokinių poreikiams ir mokymosi stiliams ir kad yra temų, kurios per sudėtingos, jų aštuntokas neprivalo išmokti ar jomis operuoti ugdant(is) kalbinę kompetenciją. Ar tikslinga VIII klasėje įjungti tarmes, kai jos pagal programą turi būti nagrinėjamos 9-10 klasėse ir atitinka 9-10 klasių *Bendrosiose programose* nurodytus mokinių pasiekimus? Nepagrįstai išplėstas įvardžio, funkcinių stilių kursas. Ar atitinka amžiaus specifiką toks teorinis pateikimas minėtų temų? Ar nepakaktų pavyzdžių, užduočių ir komentarų?

Vadovėlyje pateikiamos veiklos ir užduotys, konstruojamos nuo žemesnio (atgaminimo) lygio į aukštesnį (įvertinimo), skatina mokinių motyvaciją, norą diskutuoti, ugdo kūrybinį ir kritinį mąstymą bei gebėjimą savarankiškai suvokti kalbos dėsnius ir kalbos vartojimo ypatumus. Užduotys yra trijų lygmenų: suvokimo, taikymo ir analizės, sintezės ir įvertinimo, leidžia diferencijuoti ir individualizuoti mokymą. Džiugina, kad mokiniai turi galimybę rinktis įvairaus sudėtingumo užduotis, apie kurių sudėtingumą paaiškinta įžanginiame skyrelyje *Apie vadovėlį*. Pažymėtina, kad trūksta užduočių, skatinančių mokinių kūrybiškumą, ugdančių pažangos ir pasiekimų įsivertinimo gebėjimus, kas yra svarbu šiame mokymo(si) koncentre. Taip pat vadovėlis galėtų daugiau aktualizuoti mokinių bendrųjų kompetencijų (mokėjimą mokytis, bendradarbiavimo ir kt.) ugdymą, dėl kurių šiandien suka galvas ne tik Lietuvos, bet ir kitų Europos šalių vadovėlių autoriai ir tyrinėtojai.

Reikia pastebėti, kad stinga tikslingesnio dėmesio negrožinio teksto analizei, kuri yra būtina ugdymo turinio programos dalis. Vadovėlyje pateikiama įdomių, prasmingų negrožinio teksto pavyzdžių (interviu, straipsnių, laiškų), bet, atrodo, su tekstais nedirbama - negrožinio teksto suvokimui nepateikiama užduočių. Siūlytina kai kuriuos tekstus parengti negrožinio teksto suvokimo pratyboms.

Lopuja kėbrai: Dž

Manytina, kad reiktų patikslinti skyrelio *Atsiverskime*, kuriame pateikiama nuoroda savarankiškam mokymuisi, paskirtį. Minimi šaltiniai (tiesa, kai kurie jų neatitinka amžiaus specifikos) žinotini mokiniui, todėl tiktų pateikti vieną kitą apibendrinamąjį klausimą ar užduotį, kurie būtų gabiems mokiniams paskata savarankiškai domėtis rekomenduojama literatūra.

Gilinant mokinių kalbos pažinimą vadovėlyje informacija pateikiama ne tik žodiniu, bet vaizdiniu pavidalu (schemos, žemėlapiai, lentelės ir kt.). Vaizdinė informacija patraukli, papildo, patikslina teksto informaciją, padeda mokiniams geriau suprasti nagrinėjamus klausimus, motyvuoja ir intriguoja juos. Tačiau reiktų pažymėti, kad vadovėlyje nepakankamai išnaudotos vaizdinės medžiagos galimybės, ji dažniausiai atlieka tik iliustruojamą funkciją, trūksta užduočių, susijusių su iliustracijomis. Kadangi, kaip teigia vadovėlio autorės, recenzavimui pateiktas negalutinis vadovėlio maketas, tikimasi, kad jį papildančios veiklos, užduotys sudarys daugiau galimybių mokytojui ir mokiniams kūrybiškai interpretuoti mokomąją medžiagą, siekti mokymosi motyvacijos stiprinimo, pateiks didesnę galimybę mokiniams pažangai ir pasiekimams įsivertinti.

Vadovėlio kalba aiški, logiška, taisyklinga, nepiknaudžiauojama terminais. Tekstai aiškūs ir logiški, atitinka aštuntokų pasirengimą. Dalykinių klaidų vadovėlyje nepastebėta.

Išvados

Pateiktas vertinti V. Marčišauskaitės, D. Mikulėnienės, J. Petrauskaitės ir R. Rinkauskienės *Lietuvių kalbos vadovėlis (1-2 knygos) VIII klasei* atitinka Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo (Žin., 2009 Nr. 61–2450) 5 punkte nurodytus reikalavimus. Pratęsiantis vadovėlių serijos „Šok“ idėją, šiuolaikiškas, dialogiškas, integruojantis atskiras temas, kartais skirtingų dalykų turinį, kviečiantis moderniau mokytis gimtosios kalbos, pateikiantis nemažai idėjų mokiniams ir mokytojui, padedantis aktyviai organizuoti lietuvių kalbos pamokas. Vadovėlis tinkamas mokyti(is) lietuvių kalbos VIII klasėje, tačiau ugdymo proceso metu efektyviau padėtų siekti Bendrosiose programose apibrėžtų pasiekimų, jei baigiant jį maketuoti griežčiau būtų peržiūrėtos ir susiaurintos tarmių, įvardžio, stilistikos temos bei parengta papildomų užduočių.

Meilė Čeponienė

Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio įgyvendinimo skyriaus
metodininkė, lietuvių kalbos mokytoja ekspertė

2010-03-17

*Kopija tikrai. Ekspertinio vertinimo skyriaus
metodininkė Natalija Džkevičiūtė
Dž*

V. MARCIŠAUSKAITĖS, D. MIKULĖNIENĖS, J. PETRAUSKAITĖS, R. RINKAUSKIENĖS
LIETUVIŲ KALBOS VADOVĖLIO VIII KLASEI

RECENZIJĄ

Recenzuoti pateiktas V. Marcišauskaitės, D. Mikulėnienės, J. Petrauskaitės, R. Rinkauskienės Lietuvių kalbos vadovėlio VIII klasei rankraštis (toliau vadinama – vadovėlis). Vadovėlis turėtų būti leidžiamas 2010 metais „Šviesos“ leidykloje. Jį sudaro dvi knygos: pirmoji – 196 p., antroji – 202 p. Serijos „Šok“ lietuvių kalbos vadovėlis VIII klasei yra vadovėlių „Žaidžiu žodžiu“ V klasei, „Vėl žaidžiu žodžiu“ VI klasei ir „Lietuvių kalba“ VII klasei tęsinys. Vadovėlį papildančių mokymo priemonių vertinti nebuvo pateikta.

Vadovėlis skirtas mokyti gimtosios lietuvių kalbos aštuntoje klasėje. Vadovėlį sudaro šeši kalbos pažinimo skyriai, į kuriuos įeina skyrelis, pavadintas *Sakome, rašome, klausome*, skirtas ugdyti kalbos vartojimo įgūdžius. Kiekvienas skyrius baigiamas apibendrinimu *Apibendriname ir kuriame*. Vadovėlio skyrius sudaro temos, suskirstytos į aštuonias dalis: *Šiandien, Kartosimės ir mokysimės, Įsidėmėkime!, Tai svarbu!, Apibendrinkime, Atsiverskime, Atlikime, Tai įdomu!* Toks suskirstymas leis mokiniams lengviau pasirinkti vadovėlio medžiagą dirbant savarankiškai, kartojančią, o mokytojui - efektyviau planuoti pamokos veiklas. Vadovėlis yra šiuolaikiškas, pateikiami tekstai aktualūs, siekiama integruoti atskiras temas, užduotis, pateikiamos nuorodos į papildomus informacijos šaltinius (jei jie skirti mokiniams dirbti savarankiškai, kai kurie nurodomi šaltiniai gali būti per daug sudėtingi), integruojamas skirtingų dalykų turinys.

Vertinamas rankraštis atitinka pagrindinius vadovėlio turiniui keliamus reikalavimus. Vadovėlio metodinė sąranga atitinka Bendrųjų programų nuostatas, užduotys orientuotos į mokinių žinių ir gebėjimų ugdymą, mokomoji medžiaga, pateikiami skaityti tekstai atitinka pagrindines demokratinės visuomenės ir Lietuvos valstybės vertybes, yra nešališki lyties, rasės ir kt. atžvilgiais.

Recenzuoti pateikto vadovėlio medžiaga didžiąja dalimi atitinka Bendrosiose programose apibrėžtas dalyko turinio apimtis, padeda siekti suformuluotų tikslų. Nauja mokomoji medžiaga siejama su jau anksčiau įgytomis mokinių žiniomis ir gebėjimais, pateikiamos nuorodos į ankstesnių metų vadovėliuose nagrinėtus dalykus, siekiama, kad tekstinė informacija skatintų mokinių susidomėjimą. Autorių kalba aiški, logiška ir taisyklinga, pateikiamos medžiagos kalba atitinka valstybinės kalbos reikalavimus.

Vadovėlio įvade pateikiamas metodinės struktūros paaiškinimas yra skirtas pirmiausiai mokiniui, tokios pozicijos stengiamasi laikyti visame vadovėlyje (atrenkant tekstus, formuluojant užduotis ir kita). Mokiniai skatinami pažinti kalbą ne tik kaip sistemą, bet kaip kultūros dalį, ugdyti poreikį nuolat tobulinti kalbinius gebėjimus. Pateikiama teorinė medžiaga informatyvi, užduotys skatina mokinius kritiškai mąstyti, diskutuoti, kūrybiškai dirbti, tekstinė ir vaizdinė informacija atitinka mokinių amžiaus ypatumus ir skirtingus mokymosi stilius. Nagrinėjant

Kopija tikra: Ekspertinio vertinimo skyriaus
metodiniukei Natalija Diktoraitė

pateikiamas užduotis, matyti, kad jų yra pakankamai, jos diferencijuojamos pagal pasirengimo lygį ir sudėtingumą, jomis siekiama ugdyti ne tik specialiuosius kalbinius gebėjimus, bet ir bendruosius mokinių gebėjimus, tačiau užduotys, pateiktos prie gramatikos temų, nepakankamai skatina grįžtamąjį ryšį ir mokinių įsivertinimą. Galėtų būti pateikta užduočių, skirtų ir specialiųjų mokymosi poreikių turintiems mokiniams.

Vadovėlyje pateikiama pakankamai iliustracijų, tačiau nuotraukos ir paveikslai atlieka daugiau estetinę, o ne ugdomąją funkciją, stinga užduočių, siejamų su konkrečiomis iliustracijomis. Be to, ne visur nurodyti iliustracijų šaltiniai.

Pastebėta keletas netikslumų. 37 puslapyje pateikiamoje lentelėje, paskutinėje grafoje, nevysiškai aiškiai suformuluotas teiginys („Pasakyti, jei reikia, pagalbos teiginiui suvokti“). 145 puslapyje (6 užduotis) nurodoma išnagrinėti įvardžius raštu, tačiau nepateiktas nagrinėjimo planas/schema. Panašiai formuluojama šešta užduotis ir 139 puslapyje: nurodoma, kad paryškintus žodžius reikia išnagrinėti pagal atitinkamos kalbos dalies gramatinio nagrinėjimo planą, o įvardžio gramatinio nagrinėjimo planas vadovėlyje nepateikiamas. Nagrinėjant dažnesnes lietuviškų ir tarptautinių žodžių kirčiavimo klaidas (103-104 p.), prisimenant priešpaskutinio skiemens kirčiavimo taisyklę temos dalyje *Isidėmėkime!*, išvardinami atvejai, kai kirtis nušoka į galūnę, jei priešpaskutinis žodžio skiemo yra kirčiuotas ir trumpas arba tvirtagalys. Kaip vienas iš atvejų pateikiamos kirčiuotos veiksmažodžių bendratys su tvirtapradėmis priesagomis, taip pat prašoma sukirčiuoti pasvirusiu šriftu išspausdintų žodžių formas, paklūstančias priešpaskutinio skiemens taisyklei, bet visi žodžiai, parašyti minėtame tekste pasvirusiu šriftu pateikiami jau sukirčiuoti. Pasitaiko viena kita „akies“ klaida (pavyzdžiui, 81 puslapyje vietoj žodžio Šiaulių parašyta Šialių).

Išvada:

Recenzuoti pateiktas V. Marcišauskaitės, D. Mikulėnienės, J. Petrauskaitės, R. Rinkauskienės Lietuvių kalbos vadovėlis VIII klasei (I ir II knygos) atitinka Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo 5 punkte numatytus reikalavimus. Vadovėlyje atsižvelgiama į mokinių amžiaus ypatumus ir pasirengimą, akcentuojami integralumo ir sistemiškumo principai, atliepiami Bendrosiose programose keliami ugdymo tikslai. Jis yra šiuolaikiškas, sudarantis galimybę mokiniui savarankiškai dirbti, o mokytojui aktyviai organizuoti veiklas, kūrybiškai interpretuojant vadovėlio medžiagą stiprinti mokinių mokymosi motyvaciją.

Rasa Šavareikaitė,

Ugdymo plėtotės centro skyriaus vedėja,
lietuvių kalbos mokytoja metodininkė

2010 m. kovo 27 d.

Kąja tūra: Šu per tūis vertinimo skyriaus
metodinio Natalija Džitkevičiūtė